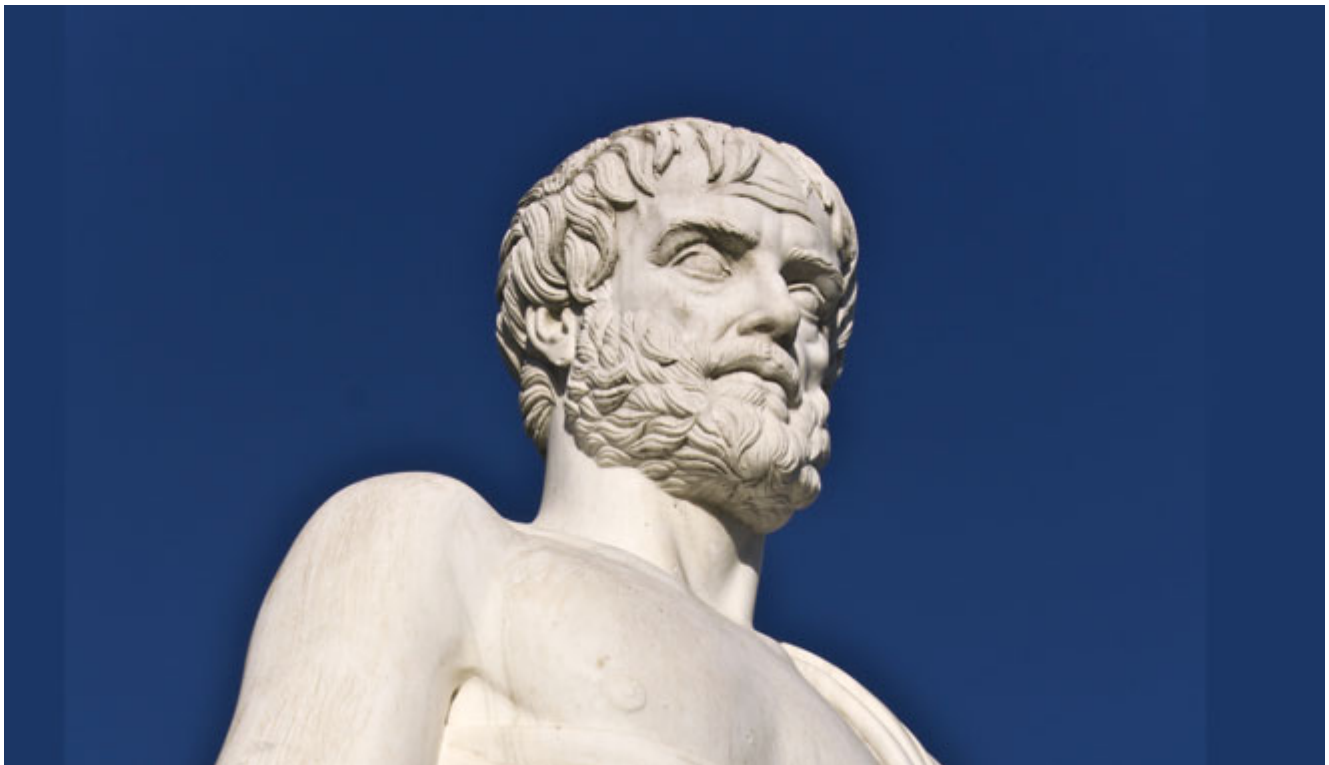

18 Μαρτίου 2016

Ενάρετοι σε όλη μας τη ζωή: το νόημα της ευδαιμονίας (Ευαγγελία Μαραγγιανού, Καθηγήτρια Φιλοσοφίας Πανεπιστημίου Αθηνών)

/ [Πεμπουσία](#)

Η ευδαιμονία, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, δεν έχει το χαρακτήρα των υλικών απολαύσεων, όπως νομίζουν σήμερα οι περισσότεροι άνθρωποι, ο οποίος θεωρούσε ότι πρέπει κανείς να είναι ενάρετος σε όλη τη διάρκεια της ζωής του.

Τα αριστοτελικά έργα περιλαμβάνουν τρεις ηθικές πραγματείες: τα *Ηθικά Νικομάχεια*, τα *Ηθικά Ευδήμεια* και τα *Ηθικά Μεγάλα*.

Ο Νικόμαχος ήταν ο πατέρας του φιλοσόφου, αλλά και ο υιός του που σκοτώθηκε σε μία μάχη, ο δε Εύδημος ήταν μαθητής του Αριστοτέλους. Όσον αφορά τα *Ηθικά Μεγάλα*, πήραν πιθανώς το όνομά τους από το γεγονός ότι συνοψίζουν τις περισσότερες από τις ηθικές θεωρίες του Αριστοτέλη, βασίζονται κυρίως στα *Ηθικά Ευδήμεια*

και πιθανώς εγράφησαν από έναν περιπατητικό της νεώτερης γενιάς. Το σίγουρο είναι ότι στα *Ηθικά Νικομάχεια* διατυπώνονται με τον πιο έγκυρο τρόπο οι ηθικές θεωρίες του Σταγίριτη, ενώ τα *Ηθικά Ευδήμεια* πρέπει μάλλον να θεωρηθούν ως προγενέστερες διαλέξεις.

Με δεδομένο την εγκυρότητα των απόψεων, όπως αυτές διατυπώνονται στα *Ηθικά Νικομάχεια*, θα βασισθούμε σε αυτά για τις αναφορές μας στην αριστοτελική ηθική. Στην αρχή ήδη του πρώτου βιβλίου γίνεται λόγος για τη βασική έννοια της ηθικής, εκείνη του αγαθού ή του «τέλους», προς το οποίο αποβλέπει κάθε «τέχνη και κάθε μέθοδος (A 1094 a 1 - 3, 1097 a 22). Από τη σκοπιά αυτή υπάρχουν πολλά αγαθά (π.χ. το αγαθό της στρατηγικής είναι η νίκη, της ιατρικής η υγεία κ.ο.κ.), το υπέρτατο όμως είναι εκείνο το οποίο επιζητούμε χάριν αυτού του ιδίου και όχι χάριν κάποιου άλλου (το καθ' αυτό διωκτόν ... και το μηδέποτε δι' άλλο αιρετόν - A 1097 a32 - 34). Και αυτό συμπίπτει με τον σκοπό της πολιτικής τέχνης, δηλαδή την ευδαιμονία (το άριστον ... και κάλλιστον και ήδιστον), την οποία αιρούμεθα αεί δι' αυτήν και ουδέποτε δι' άλλο (HN, 1097 b 1, 1099 a 24).

Οι άνθρωποι όμως διαφωνούν ως προς το τι είναι η ευδαιμονία. Έτσι άλλοι θεωρούν ότι αυτή είναι η ηδονή, άλλοι ο πλούτος ή η δόξα και άλλοι η υγεία. Υπάρχουν όμως και μερικοί, οι οποίοι πιστεύουν ότι «παρά τα πολλά ταύτα αγαθά άλλο τι καθ' αυτό είναι, ο και τούτοις πάσιν αίτιόν εστι του είναι αγαθά» (HN, 1095 a 23 - 28). Ανάλογα δε με το αγαθό που επιδιώκουν, διαμορφώνουν και τα είδη του βίου τους. Έχουμε έτσι:

α) τον απολαυστικό βίο,

β) τον πολιτικό και

γ) τον θεωρητικό, τον ανώτερο όλων.

(HN, A 1095 a 16 - 19, K 1178 b 23 -24).

Το πιθανότερο είναι ότι η αρετή οδηγεί σταθερά στην ευδαιμονία.

(A 1099 b 15, 25, 1100 b 10, 1102 a 5: «εστίν η ευδαιμονία ψυχής ενέργειά τις κατ' αρετήν τελείαν», 1102 a 17, K 1177 a 2 - 4: «δοκεί δ' ευδαίμων βίος ο κατ' αρετήν είναι. ούτος δε μετά σπουδής, αλλ' ουκ εν παιδιά»). Αυτή όμως φαίνεται και των εκτός αγαθών προσδεομένη, δηλαδή φίλων και πλούτου και πολιτικής δυνάμεως (HN, A 1099 a 30 - b 2, K 1178 b -1179 a 1: «ου γαρ αυτάρκης η φύσις (του ανθρώπου) προς το θεωρείν, αλλά δει και το σώμα υγιαίνειν και τροφήν και την λοιπήν θεραπείαν υπάρχειν», K 1179 a 11: «μετρίως (έχειν) τοις

εκτός κεχορηγημένους»), γιατί ου ράδιον τα καλά πράττειν αχορήγητον όντα (Α 1099 a 34).

Για να γίνουμε ευδαίμονες, πρέπει επί πλέον να είμαστε ενάρετοι σε όλη τη διάρκεια της ζωής μας: «εν βίω τελείω. μία γαρ χελιδών έαρ ου ποιεί, ουδέ μία ημέρα . ούτω δε ουδέ μακάριον και ευδαίμονα μία ημέρα ουδ' ολίγος χρόνος» (Α 1098 a 17 - 20, 1100 a 5 - 11, b 18 - 20). Μπορούμε λοιπόν να ορίσουμε τον ευδαίμονα ως τον κατ' αρετήν τελείαν ενεργούντα και τοις εκτός αγαθοίς ικανώς κεχορηγημένον (ΗΝ, Α 1101 a 15 - 16. Ο φιλόσοφος διακρίνει τα αγαθά στα εκτός (π.χ., δόξα, πλούτος), στα «εν τω σώματι» (π.χ., ομορφιά, υγεία) και στα «εν τη ψυχή» - Πολιτικά, Η 1323 a 24 -26).

Το παρόν άρθρο αποτελεί το πρώτο μέρος της διάλεξης της Καθηγήτριας Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Ευαγγελίας Μαραγγιανού, με θέμα: «ΗΘΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ», η οποία δόθηκε στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων, το Φεβρουάριο του 2016.